
“TULEB AEG, KUI MINGISUGUNE LÕNG VÖÖTAB KOGU MAAILMA...”

Mõtisklus etteantud teemal

Nunn Theososti

Alustuseks selgitus minu sõnavõtu pealkirja kohta. See lause pärineb 18. sajandil elanud munkpreestermärtrilt Kosmaselt Aitooliast, kellest rääkides tarvitatakse ka nimetust “apostlisarnane”, viidates sellega tema tegevusele Kiriku õpetuse kuulutamisel. Püha Kosmas oli pärit lihtsast perest ning veel peaaegu kahekümneaastasena kirjaoskamatu, sest pidi oma peret mitmesugustes töödes aitama. Kuid juba lapsest saati armastas ta kuulata pühakirjalugemisi ja jumalateenistusi ning tema suur igatsus oli õppida lugema, et võiks juba ise lugeda ja mõista Püha Evangeeliumi. Ta alustas õpinguid ühe munkdiakoni juhatusel kohalikus kirjaoskamatute koolis ning pärast esmaste teadmiste omandamist asus ka ise kohalikke lapsi õpetama. Edasi siirdus ta pühale Athose mäele, kus Vatopedi kloostri juures oli alustanud tegevust mainekaks kujunenud Athoniada kool. Seal sai ta laiapõhjalise hariduse nii filosoofias, loogikas, filoloogias kui ka kirikuisade õpetuses. Mõne aja pärast pühitseti ta mungaks, hiljem ka munkpreestriks, ning ta veetis Pühal Mäel seitseteist aastat. Juba varakult tundis ta aga kutsumust kasutada saadud õpetust maailmas elavate kristlaste kasuks. Saanud oma kloostri vaimsetelt juhtidelt selleks

---

O. Lutsu nimelise Tartu Linnaraamatukogu 100. aastapäeva kõnekoosolekul “Internetist kloostriini” 6. aprillil 2013. a peetud ettekanne.

õnnistuse, täiendas ta end veel Konstantinoopolis ning asus siis kuulutusetööle kõigepealt Konstantinoopolis ja seda ümbritsevatel küladel ning rändas seejärel edasi Kreeka saartele ja mandrile. Ta on pidanud jutlusi ka Püha Eelkäija kloostrist nelja kilomeetri kaugusel asuvas Anatoli külas, kus seda meenutab suur puust rist. Risti tavatses ta piistitada kõigisse kohtadesse, kus õpetas. Nii on tema õpetamistekond jätnud Kreeka maastikule ühe omamoodi ristitee. Tema jutlused olid kaasaegsete mälestuse järgi lihtsad nagu kalamehe kõne, kuid väga sisendusjõulised, teda tulid sageli kuulama ka kohalikud türklased. Et ta pidas lugemist ja õppimist väga oluliseks, asutas ta kõikjale, kus ta kuulustööd tegi, koole, nii pealinnadesse kui ka küladesse. Tal õnnestus veenda ka varakaid inimesi ostma koolidele raamatuid pühade isade õpetuse ja muu kasuliku kohta.

Niisiis — *Tuleb aeg, kui mingisugune lõng vöötab kogu maailma...* Kosmase varasemad biograafid ja tõlkijad on näinud selles prohvetlikku ettekuulutust telefonile, aga kui seda mõtet edasi arendada — et lõngast saab ju kududa võrgu —, siis võime juba rääkida ka internetist, mis pole muud kui üleilmne võrk: lihtsa telefonikaabli asemel võib näha ka fiiberoptilist andmesidekaablit ja palju muudki. Kui siia lisada veel teinegi sellesarnane ennustus — *Tuleb aeg, kui inimesed räägivad ühest kaugest kohast teise, nagu oleksid nad kõrvaltubades* —, siis võib peale telefoni siin mõelda ka Skype'i ja teisi interneti kaudu toimivaid suhtlemisvahendeid. Temalt on pärit veelgi prohvetlikke ettekuulutusi nii asjade kui ka ajaloosündmuste kohta: *Saate nägema väljakutel vankreid, mis jooksevad isegi kiiremini kui jänessed* (autod); *Saatan läheb kasti sisse ja sealt ta karjub ja tema sarved on katusekivide peal* (televiisor); *Tuleb aeg, kui inimesed nagu musträstad lendavad taevas ja viskavad tuld maa peale. Neil päevil elavad jooksevad haudadesse ja hüüavad: "Tulge välja, te surnud, et meie, elavad, pääseksime sisse!"* (sõjalennukid); *Meie igatsus täitub, kui ülestõusmise aja kaks suurt püha langevad kokku* (aastal 1912, kui Thessaloniki ja kogu Põhja-Kreeka said vabaks, juhtusid Ülestõusmispüha ja neitsi Maarja rõõmukuulutuse püha samale päevale, 25. märtsile).

Olen nimetanud oma sõnavõtu mõtiskluseks etteantud teemal ja ütlen kohe ausalt ära, et see ei taotle ei kloostri loolist, raamatu-

loolist, kirjandusloolist ega mingit muuloolist ülevaadet, vaid tahab jagada kogemust lugemisest, raamatutest, õigemini *tekstidest* selles kontekstis, millest mul on olnud võimalus peaaegu kolme viimase aasta jooksul osa saada. Võin öelda, et see aeg on andnud võimaluse *kogeda* tekste erinevalt senisest.

Väga üldiselt võib öelda, et kloostris on meie ööpäev jagatud neljaks kuuetunniseks osaks: töötegemiseks, palvetamiseks, lugemiseks-õppimiseks-eneसेarendamiseks ning puhkamiseks. Muidugi ei ole need kindlalt piiritletud ega minutilise täpsusega ajavahemikud, vaid üldine orientiir. Sõltuvalt aastaaajast, tööde iseloomust ja muust võib aeg-ajalt domineerida mingi osa neist tegevusist ja samuti ei ole tegemist nende tegevustega n-ö ühes tükis, vaid vaheldumisi, see käib ka uneaja kohta. Puhkeperiood jääb tihtipeale lühemaks, sest kui me vajame natuke rohkem aega palvetamiseks, töötamiseks või lugemiseks, siis võtame selle uneaja arvelt. Samuti saadab kõiki töid sisemine palve. Aga mõned leiavad ka palvetamises ja lugemises natuke puhkust.

Elu kloostris on suuresti läbi põimunud tekstidest. Peale individuaalse lugemise ja/või õppimise oma kellias ehk kambri ümbritsevad need meid nii kirikuteenistustel kui ka *trapesa*'s ehk söögisaalis. Saame neist osa nii lugejana kui ka kuulajana, sest suur osa on ka loetud (ja lauldud) sõnal. Üheks iseloomulikuks jooneks seejuures on *korduste võlu*. Ja seda just ühiste palveteenistuste kaudu. On tekste, mis korduvad *teenistusest teenistusse* (näiteks 50. Taaveti laulu "Jumal, ole mulle armuline oma suure helduse pärast..." loetakse igal teenistusel, v.a õhtuteenistus); on tekste, mis korduvad *päevast päeva* (teatud psalmid, mida loetakse igal õhtu- ja hommikuteenistusel, väikesel pärastõhtuteenistusel jm); on tekste, mis korduvad *iga nädal* (näiteks psalter loetakse ühiselt läbi nädala jooksul, Suure Paastu ajal kaks korda); on tekstid, mis korduvad *aastast aastasse* — õigeusu teenistustele on omane, et neis on kombineeritud muutumatud ja muutuvad tekstid. Muutuvad tekstid on seotud vastavale päevale langeva püha või pühaku(te) mälestuspäevaga. Need tekstid on koondatud Mineasse ehk kuu- raamatutesse ja korduvad aastast aastasse. Mainisin ka *trapesa*'t ehk söögisaali: kloostrites on kombeks, et ühiste söömaaegade ajal loetakse pühade inimeste elulugusid ning õpetlikke raamatuid. Ka

pühakute elulood korduvad aastast aastasse. Võib ju küsida, mis see siis on: iga päev, iga nädal, iga aasta üks ja seesama. Samu tekste lugedes ja kuulates avastad aga asju iseenda ja maailma kohta, mida enne ei teadnud. Mõnda püha inimese elulugu kuulates avastad äkki, et aasta on möödunud, ja küsid endalt: aga kuidas on minuga, kas ka mina olen muutunud, olen ma midagi õppinud, olen ma saanud paremaks? Samuti võib seda võrrelda looga, kui ühelt mungalt, kes kogu elu oli veetnud ühes ja samas paigas sealt kordagi lahkumata, küsiti, kas tal niimoodi igav ei ole, kas ta ei tahaks ka midagi muud oma elus näha. Ning tema vastas: “Ma olen kogu aeg teel.”

Õigeusu jumalateenistused on väga mitmepalgelised nii sisult kui ka vormilt. Nende tekstides on ühendatud teoloogia ja poeesia. Võib öelda, et Bütsantsi hümnograafia, Jumalale ja tema pühadele pühendatud tekstid, on üks kaunemaid kingitusi kogu maailmale, nende vaimulik ja kunstiline tase on ainulaadne kogu maailmakirjanduses. Ortodoksi jumalateenistuses esineb mitmevormilisi sõnalisi väljendeid — palveid, ülistusi, juhiseid, pühakirjatõlgendusi, jutlusi. Iseloomulik on ka see, et suur osa neist tekstidest laudakse või retsiteeritakse, kusjuures laul ei ole mitte teenistuste kaunistuseks, vaid moodustab nendest liturgilise osa, alludes seeläbi mitmesugustele reeglitele. Miks aga muusikaline element on jumalateenistustes üldse vajalik, s.t. miks ei teenita ainult loetud (räägitud) sõnade abil, selle kohta kirjutab üks suurtest 4. sajandi kirikuisadest, püha Basileios Suur: “Pühal Vaimul ei ole teadmata, kui võrd raske on inimkonda vooruste poole juhtida, sest inimesed kalduvad (sensuaalsete) naudingute poole. Mida võtab ta ette? Ta ühendab (kirikliku) õpetuse meloodiaga, nii et üheskoos sellega, mis on meeldiv ja nauditav kõrvale, võetakse nagu märkamatuks vastu ka sõnadesse seatud õpetus.”

Sõnalise koostise poolest on tegemist väga eripalgeliste lugudega: — poetilised kompositsioonid, mis sisaldavad kiitust Jumalale ja/või palvet (näiteks *Meie kiidame Sind, meie austame Sind, meie täname Sind, Issand; ja palume Sind, oh meie Jumal*);

— õpetlikud lood, mis väljendavad poetilises vormis peamisi punkte õigeusu doktriinist ja/või dogmadest, nagu näiteks dogmaatikud, mis kirjeldavad Kristuse lihasse saamise ja Jumalasünnitaja neitsiks jäämise dogmasid (näiteks pühapäeva dog-

maatik: Ükskord oli Punases meres abielutundmatu pruudi etetähendus näidatud. Seal oli Mooses vett lahutamas, aga siin Gabriel imeteo juures teenimas. Siis läks Iisrael mere põhja mööda kuivalt läbi, aga nüüd sünnitas Neitsi Kristuse. Nagu meri pärast Iisraeli rahva läbiminemist läbikäimatuks jäi, nii jäi ka Neitsi peale Emmanueli sünnitamist ikka puhtaks Neitsiks. . .);

— (kiriku)ajalugu käsitlevad lood (näiteks targad — Pärsia kuningad — teadsid kindlasti, et Sina, taevane kuningas, olid Maa peal sündinud; tähe valgust järgides jõudsid nad Petlemma ja töid oma kallid annid — kulla, viiruki ja mürri. . .);

— moralistlikud lood, mis ei sisalda palvet, vaid õpetusi inimestele, kujutades endast lauldud jutlust (näiteks üks Suure Paastu tekstidest: *Pidagem paastu, mis on väärikas ja Jumala meele pärast. Tõeline paast on kurjuse äraheitmine, keele taltsutamine, viha vaigistamine, himuruse, laimamise, valskuse ja vandumise mahajätmine. . .)*

— mõtiskleva iseloomuga lood (näiteks Suure Laupäeva tekstidest: *Sa tulid maa peale, et ära päästa Aadamat, ja kui sa teda maa peal ei leidnud, oh Valitseja, siis läksid Sa alla põrguhauda teda otsima.);*

— poeetiliselt liturgiliste tegevuste sümboolikat kirjeldavad lood (näiteks ennepühitsetud andide liturgiast: *Taevaväed teenivad nüüd nähtamatult meiega; vaata, Aukuningas astub sisse; vaata, täiesti valmistatud salaohver tuakse suure auga sisse. . .).*

Õigeusu kirikus on just õhtu- ja hommikuteenistustel suur didaktiline tähtsus. Nende teenistuste kindlakujuline üldraamistik on täidetud rikkaliku hümnograafilise materjaliga, mis vaheldub koos nädala- ja kuupäevadega, erinevate pühadega, pühade inimeste elulugudega, kandes endas vastava päeva liturgilist teemat.

Tekstid teenistuse erinevates osades kannavad ka eri nimetust, mis sõltub nende kohast teatud teenistuses ja teenistuse üldisest muusikalisest formaadist. Enamik nimetusi on võetud kreeka keelest veidi muudetud kujul, mõnele on ka loodud eestikeelne vaste. Mainiksin siin vaid olulisemaid:

— *stihhiira* on poeetiline salm, mis sisaldab 8–12 rida nii sõnastust kui ka meloodiat. Esitatakse tavaliselt vaheldumisi salmidega psalmidest. Neil on nii hümnoloogiliselt kui ka liturgili-

sest seisukohast suur tähtsus, neis peitub teatud päeva (teenistuse) teema, olgu selleks siis sündmus Uuest Testamendist või mõne pühaku elulugu;

— *tropar* ehk päeva või pühaku pealaul sisaldab teatud päeva ja teenistuse liturgilise teema kokkuvõtte (näiteks Ülestõusmispühade tropar: *Kristus on surnuist üles tõusnud, surmaga surma maha talanud ja neile, kes hauas olid, elu kinkinud*);

— *kaanon* on pikem, üheksast laulust koosnev kiriklik poem, mille aluseks on lood Piiblist, peamiselt Vanast Testamendist. Iga kaanoni laul koosneb algussalmist *irmosest* ja sellele järgnevatest troparitest. Kreekakeelsetes originaalides on iga kaanoni irmos ja troparid ühesugused nii värsimõõdu, silpide arvu kui ka meloodia poolest. See annab neile erilise esteetilise väärtuse. Tõlkimisel on see arusaadavatel põhjustel läinud suuresti kaduma, sest esmatähtis on olnud anda edasi täpset sisu. Peale täielike üheksalaululiste kaanonite on loodud ka osalisi kaanoneid teenistusteks enne Kristuse sündimise ja ristimise püha ning Suure Paastu ajal (diodion, triodion ja tetraodion). Neid loetakse/lauldakse vaheldumisi vastava päeva või pühaku(te) kaanonitega. Harilikult on igal kaanonil oma meloodia, mis muudab hommikuteenistuse muusikalisest küljest väga vaheldusrikkaks. Kaanon(id) moodustavadki hommikuteenistuse keskse osa. Tuntumatest kaanonikirjutajatest võib nimetada *Kreeta saare peapiiskoppi Andreast* (surnud u 720), kelle tähtsaimaks teoseks on “Suur kaanon”, mis koosneb 250 troparist. Seda nimetatakse ka patukahetsuse kaanoniks ja seda loetakse osade kaupa Suure Paastu esimesel neljal päeval ning tervikuna viiendal nädalal. Suurimaks kaanonikirjutajaks peetakse *Johannest Damaskusest* (sünd. 676). Väidetakse, et ühelgi poedil ei ole õnnestunud esitada õigeusu kiriku dogmaatilist õpetust selgemini kui temal. Ühtlasi oli ta ka helilooja. Temalt on pärit Ülestõusmispühade, apostel Tooma pühapäeva ja Kristuse sünnipüha kaanonid, samuti Kristuse ilmumise (Teofaania), nelipühi, issandamuutmise, jumalasünnitaja uinumise püha, samuti püha Basileios Suure, püha Kosmase ja püha Damianose mälestuspäevade jt kaanonid. Damaskuse Johannes oli mitmes mõttes bütsantsi hümnograafia esmane läte, poet ja helilooja, kes mõjutas suuresti bütsantsi kirikumuusika ja -poesia edasist arengut;

— *kondak* on olnud algsel kujul jutustav poem, mis arendas üksikasjalikult jumalateenistusel tähistatava kirikliku sündmuse või pühaku austamise teemat. Erinevalt kaanonist ei käsitlenud kondak Vana Testamendi teemat. Esmalt koosnes poem kuni kahekümne neljast värsimõõdult samasugusest (v.a esimene) salmist (*iikosest*), mis lõppesid samade sõnadega. Aegamööda kondakid lühenesid, kuni jäi alles ainult esimene salm ja esimene iikos. Tänapäeval on täielik kondak kasutusel *Akathisti* (*akathistos imnos*) nimetuse all, millest tuntuim on Akathist Jumalasünnitajale. *Akathistos* tähendab tõlkes ‘mitte-istet-võtnud’ — see on Jumalaema, Kristuse ja mitmesuguste pühakute kiituseks peetav teenistus, mille ajal ei istutud. Akathist koosneb sissejuhatavast salmist ja kaheteistkümnest kondakist, mille vahel on kaksteist iikost, iga iikos omakorda koosneb algussalmist ja kahteistkümnest ülistuslausel. Sissejuhatav salm ja iikosed lõpevad samade sõnadega (näiteks *Ole rõõmus, Sa abielutundmatu Pruut*), kondakid *Halleluujaga*. Katkend Akathistist Jumalasünnitajale: *5. Kondak: Hommikumaa targad nägid Jumala väel minevat tähte ja käisid tema valguse järele. Tema abil nagu lambi varal, otsisid nad vägevat Kuningat. Ja kui nad Ligipääsmatu ligi jõudsid, said nad rõõmu täis ja hüüdsid Talle: Halleluuja! 5. Iikos: Kaldealased nägid Neitsi kätel seda, kes oma käega inimese loonud. Nad tundsid ära, et Ta on Issand, ehkki ta oli võtnud endale orja kuju ja ruttasid teda andidega austama ja õnnistatule laulma: Ole rõõmus, loojumatu tähe Ema, / Ole rõõmus, vaimuliku päeva koi-
duvalgus, / Ole rõõmus, kes sa eksituse tuleleegi kustutasid, / Ole rõõmus, kes sa Kolmainu saladusetundjaid valgustad. . . / [---] Ole rõõmus, Sa abielutundmatu Pruut! Eelkõige Akathisti Jumalasünnitajale peetakse kirikliku poetilise ainekliku pärliks. Sellel on suur teoloogiline ja kirjanduslik tähendus, tegemist on kõrgel keelelisel tasemel puhta lüürikaga, mis kannab nii teoloogilist, filosoofilist kui ka dogmaatilist mõtet. Kondaki loomisega seotud tuntuim hümnograaf on *Romanos Kauniltlaulja* (*Melodos*), kes kirikliku pärimuse kohaselt kirjutas u 1000 kondakit (sh tuntud Kristuse sünnipäeva kondaki — *Täna sünnitab Neitsi selle, kes on kõrgem kõigest loodust, ja maa toob koopa sellele, kelle ligi ei või saada. Inglid laulavad kiites karjastega ja targad reisivad**

tähe järele sest meie pärast on sündinud väike lapsuke — igavene Jumal;

— nimetaksin veel *prokiimenit* ehk *eellaulu*, mis oli algselt kas mõni psalm täies pikkuses või suurem osa sellest. Praeguseks on järele jäänud üks või kaks salmi, mida loetakse enne epistli, evangeeliumi ja Vana Testamendi lugemist.

Ortodoksi jumalateenistuse korda ja tekstide kasutamist võiks iseloomustada sõnaga *hüpertekstilisuus*. See avaldub näiteks *otseste lülitumistena* erinevate raamatute tekstilõikudesse: õhtuteenistuse Vana Testamendi lugemine, hommikuteenistuse ja Jumaliku Liturgia evangeeliumi lugemine, Jumaliku Liturgia epistli ja evangeeliumi lugemine jms, kesköö-, hommiku-, õhtu- ja pärastõhtuteenistuste psalmide lugemine, eellauludeks teatud psalmilõikude lugemine jms. Seevastu osa seoseid on *viitava ja kirjeldava iseloomuga*. Näiteks kaanoni irmosed kirjeldavad sagedi mõnd sündmust Vanast Testamendist — Iisraeli rahva rännak kuiva jalaga läbi Punase mere, Joonas valaskala kõhus vms — või siis kõrvutatakse mõnda sündmust Uuest Testamendist selle sündmuse prohvetliku ettekuulutusega Vanast Testamendist. Samuti on Kreeta peapiiskopi Andreade “Suure kaanoni” troparid põhiselt viited Vanale ja Uuele Testamendile koos manitsusega end parandada (näiteks *Sa oled kuulnud, oh hing, kuidas Taaniel kiskjate metsaliste suud kinni pani; sa oled teada saanud, kuidas noored mehed, kes Asariaga olid, põleva ahju tuleleegi usu läbi ärakustutasid. Vanast Seadusest olen ma sulle, oh hing, nüüd kõiksuguseid inimesi eeskujuks ette pannud; võta õiglaste Jumala meelepäraliste tegude järele elada, aga põgene õelate patutegudest ära*).

*

Vaatlesime põgusalt nende tekstide vormi ja sisu, mis meid igapäevases kloostrielus ümbritsevad ning millest me saame osa nii lugejana, lauljana kui ka kuulajana. Sellises mahus ja sellise intensiivsusega on see olnud mulle ainulaadne kogemus. Vaikselt, omaette lugemine, ise valjul häälel lugemine või kuulamine on väga erinevad tekstist osasaamise viisid.

Tähelepanuta ei saa aga jätta ka lugemist traditsioonilisemas mõttes, olgu selleks siis raamatud paberil või tekstid internetis. Sest ka selleks on oma aeg ja koht, vajadused ja võimalused. Püüdsin leida, mida meie kirikuisad on arvanud lugemisest. Usun, et üks tabavamaid soovitusi, mida tasub tähele panna nii üldiste lugemisharjumuste kui ka interneti infootsingupuhul, pärineb pühalt Basileios Suurelt. See on Basileios Suure manitsuskõne noortele, kuidas nad võiksid kasu saada antiikautorite teostest ja paganlikust teadusest. Kristlasest kirikuisana pidas ta loomulikult kõige olulisemaks kristlikku kirjasõna: pühakirja ja kristlike autorite teoseid. Selleks aga, et saada küpseks pühade kirjade saladustesse tungima, pidas ta kasulikuks teritada vaimu klassikalise kirjanduse najal: *Teie ei pea — andes mõistuse kui laeva tüüri nende meeste [ehk siis antiikautorite] kätte — järgnema, kuhu nad iganes juhivad, vaid neist vastu võttes nii palju, kui on kasulik, peate ka teadma, mis tuleb jätta kõrvale.* Tänapäeval võiks siin näha ka soovitud omada kriitilist meelt ja vahetegemisvõimet ning võib-olla mitte järgneda igale helendavale lingile.

Samuti annab ta soovitusi materjali hoolsalt valida, et koguda toitvat nektarit ja vältida mürki: *Sest nõnda kui inimestel on mõnu ainult lillede lõhnast või värvist, mesilastel aga ka mett võtta neist on võimalik, samuti võivad ka need, kes ei taotle niisugustest teostest mitte ainult mõnusust ja meeldivust, mõndagi kasu koguda neist oma hingele. Seepärast kõigiti mesilaste eeskujul peate kasutama neid teoseid; sest nood ei lasku ühtviisi mitte kõikidele lilledele, ega mõistagi püüa nad lilledeelt, millele laskuvad, kõike (kaasa) viia, vaid nii palju, kui on vajalik nende (endi) teotsemiseks, muu (osa) jätavad nad puutumata; meiegi peame, kui oleme mõistlikud, koguma neist (teoseist) nii palju, kui meile on omane ja suguluses tõega, mööduma aga ülejäänust; ja samuti kui me noppides õisi roosilt hülgame okkad, nõnda peame ka niisuguste jutustuste juures koguma nii palju, kui on kasulik, kahjuliku eest aga hoiduma. Need suure kirikuisa soovitused käivad kõikvõimalike tekstide lugemise kohta mis tahes keskkonnas.**

---

*“Meie Püha isa Basileios Suure manitsuskõne noortele, kuidas nad võiksid saada kasu paganlikest teadustest” on tervikuna loetav Kalle Kasemaa tõlkes ajakirjas *Looming* (1995, nr 7, lk 979–996), samuti

*

Lõpetuseks tahaksin teile rääkida sellest, kuidas täiesti omapärasel kombel on seotud Lutsu raamatukogu Tartus ja meie klooster seal Kõrvalmäel Larissa linna lähedal. Tuleb välja, et meie vahel on lausa vereside. Ja meie vahel on ka *hümnograafiline* side. Nagu teada, korraldasid punased 1919. aasta 14. jaanuaril, enne Tartust lahkumist Krediidkassa keldris, majas, kus praegu tegutseb Lutsu raamatukogu, tapatalgud. Hukatute seas olid ka tollane Tallinna piiskop Platon ja kaks Tartu õigeusu preestrit: Nikolai Bežanitski ja Mihhail Bleive. Õigeusu kirik on arvanud nad uusmärtritena oma pühakute hulka ja nende mälestuspäev on 14. jaanuar. Piiskop Platon on maetud Tallinna Issandamuutmise Peakirikusse, preestrite Nikolai ja Mihhaili säilmed on Tartu Jumalasünnitaja Unumise kirikus. Viis aastat tagasi toodi osakesed nende kahe preestri säilmetest ka meie kloostri. See oli väga pidulik sündmus, säilmeid oli üle andmas Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku metropoliit Stefanus, toimus protsessioon, piiskoplik teenistus ja muud austusavaldused, nagu õigeusu kirikus loomulik. Sellest teenistusest oli kutsutud osa võtma ka üks noor mees Larissast, kantor ja bütsantsi muusika õppejõud Elias Papadopoulos, kes kirjutab selle sündmuse puhuks tropari ja kondaki. Aga kõik see liigutab teda sedavõrd, et ta kirjutab pühadele preestermärtritele mõeldes täielikud teenistustekstid, nii et on võimalik pidada nende mälestuseks koguõine teenistus (õhtuteenistus, litaania, hommikuteenistus) ja liturgia. Jaanuari algul kaks aastat tagasi andis ta need tekstid meile üle ning ööl vastu 14. jaanuari 2011 pidasime koguõise teenistuse ja liturgia nende kahe Tartus mõrvatud preestri mälestuseks. See oli väga eriline sündmus, ajalooline ka, kuigi ma ei tahaks seda sõna siin isegi mitte kasutada. Aga see kõik oli vapustav: oled ei tea kus Kreeka mägedes, keset ööd, mis tookord sattus pealegi olema ilus, selge ja vapustava tähistaevaga, ja oled teenistusel, kus bütsantsi viisidele kirjutatud tekstides pidevalt korduvad Eesti, Tartu ning püha Nikolai ja püha Mihhail.

“Akathist Jumalasünnitajale” (Kalle Kasemaa. *Semitistikat ja poeetikat*. (Dissertationes theologiae Universitatis Tartuensis 3.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 1997) — küll natuke erineval keelelisel kujul, kui me teenistustel kasutame.

Ja mõelda, et selle kirjutas üks noor Kreeka mees, kellele nende martüürium nii hinge läks, ja et see oli tol ööl ainus koht maailmas, kus selline asi nende mälestuseks toimus. Ega ma oskagi seda sõnades kuigi hästi kirjeldada, mis tunne see oli ja mida see kõik tähendas. Ja need tekstid kõlavad meil nüüd alati selle päeva õhtu- ja hommikuteenistusel, vahetult enne minu Kreekast lahkumist juba kolmandat korda. Sealsele rahvale, kes on põlised ortodoksid, on meie eel käinud inimesed ja pühad inimesed sama head kui oma pere liikmed, kõik on üks. Ja ka kogu ortodoksi maailm on üks: ei ole olemas teie pühasid ja meie pühasid ja nende pühasid, kõik on meie. Ja ka pühade inimeste mälestuse austamine ja nende säilmete austamine on väga loomulik, sellega ollakse nii kokku kasvanud. Meie, põhjamaalaste enamiku jaoks on see palju kaugem ja arusaamatum.

Lõpetaksingi selle ilusa teadmisega meie kloostri ja Lutsu raamatukogu sidemest, kus tükike Eesti ajaloost on talletatud ortodoksi hümnograafias.

Nunn THEOSOSTI (sünd. 1967) on omandanud kõrghariduse Tallinna ülikoolis raamatukogunduse ja bibliograafia erialal ning tegutsenud aastaid raamatukogunduses. Praegu elab ta Kreekas Püha Eelkäija kloostris, mis asub Tessaalia maakonnas Anatoli külas Larissa linna lähedal Kissa mael. Kloostril on ka väike tütar klooster Eestis — Püha Eelkäija Skiita Reo külas Saaremaal.

Sister THEOSOSTI. “A time will come when a thread will circle the whole world...”: A reflection on a preassigned theme

We publish a presentation made at the 100th anniversary meeting of Oskar Luts Public Library of the Estonian town of Tartu — “From the Internet to the convent”. The title of the presentation comes from St Cosmas of Aetolia, an 18-century monk, priest and martyr. The earlier biographers and translators of St Cosmas have seen this as a prophetic prediction of the telephone, but the idea can be developed even further — the thread can also be used to weave a net — then we can speak about the Internet.

Thereafter, the author shares her experience of the texts which greatly interweave her life in the convent. In addition to individual reading and/or study in their kellia or, the texts surround the members of the convent at church services and in the trapesa or dining hall. The nuns partake in them as both readers and listeners, as a great deal of words are read aloud or sung. Another characteristic feature is the fascination of repetitions, namely through common prayer services. Some texts keep repeating from one service to another, from day to day, from year to year — a characteristic of Orthodox services is combining of unchangeable and changeable texts.

Hypertextuality is one of the words that might be used to characterise the order of Orthodox services and their use of texts. It manifests itself, for example, by direct switchings into passages from different books. Some connections, on the contrary, have a referential and descriptive character. Reading in a more traditional sense, either of books on paper or Internet texts, also deserves attention.

The author believes that one of the most pertinent recommendations to be followed, both in general reading and when searching for information on the Internet, comes from St Basil the Great. This is Basil the Great’s admonishing speech to the youth how they might profit from the works of ancient authors and pagan science. As a Christian Father of the Church, he naturally considered the Christian writings most essential - the Holy Writ and the works of Christian authors. However, in order to become mature to penetrate the secrets of the holy writings, he considered it useful to sharpen one’s mind by reading classical literature: When giving your mind like the

rudder of the ship to those men (i.e. the classical authors), you should not follow them wherever they lead them, but, taking from them as much as is beneficial, you should also know what to discard. *Nowadays this could be read as a recommendation to have a critical mind and ability of distinction, and, perhaps, not to follow each shiny link. (Edit.)*